

דף כ"ד

בכולל דברים המותרים עם האסורים ר"ל א' במפרש לחכ' ולר"ע בסתם
למדנו במשנה, שהאומר 'שבועה שלא אוכל' ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה, פטור. הגמרא שואלת, והרי שנינו, שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב, והרי גם נבילה וטריפה הם אוכלים שאינם ראויים לאכילה? עונה הגמרא, הרישא מדברת בסתם והסיפא במפרש⁴²⁴. שואלת הגמרא, שגם במפרש עצמו קשה הרי הוא מושבע מהר סיני? רב ושמואל ורבי יוחנן אמרו, שהמשנה מדברת בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים, כשפירש ואמר שבועה שלא אוכל נבילות ושחוטות⁴²⁵. וריש לקיש אמר, אין אתה מוצא אלא או במפרש חצי שיעור ולדברי חכמים, או בסתם לדברי דרבי עקיבא שאמר שאדם אוסר עצמו בכל שהוא.

לר"ל לא אומרים איסור כולל באיסור הבא ע"י עצמו
רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש, משום שהוא מעמיד את המשנה כדברי הכל⁴²⁶. וריש לקיש לא אמר כרבי יוחנן, מפני שהוא סובר שאיסור חל על איסור באיסור כולל באיסור הבא מאליו, כמו האוכל נבילה ביום הכפורים. חכמים מחייבים חטאת משום יום הכיפורים, ואף על גב שהיתה נבילה לפני יום הכפורים. ואיסור חל על איסור, מפני שיום הכפורים הוא איסור כולל, שקודם בין השמשות היה אסור בנבילה ומותר בשחטה. וכנכנס יום הכיפורים, מיגו שהאדם נאסר בשחטה משום יוה"כ נאסר גם בנבילה משום יוה"כ, ויום הכיפורים בא מאליו. אבל באיסור הבא על ידי האדם עצמו כמו איסור שבועה שבא על ידי דיבורו⁴²⁷, לא אומרים

424 תימה כיון שהרישא והסיפא מדברים בנבילה וטריפה מדוע ברישא נקט אוכלין שאינן ראויין ובסיפא נקט נבילה וטריפה. תוס'.

425 אין להקשות שיעמידו את כולה במפרש והרישא בשאינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים. שמשמע שדוקא אכל אוכלים שאינן ראויין פטור, אבל ראויים חייב. תוס'.

426 אע"ג שיש תנאים שאינם סוברים שאיסור חל על איסור באיסור כולל לא חוששים לכך כיון שלא שלאו במשנה. ועוד שאין לחוש שיש תנאים שאין להם איסור כולל כיון שר"ש חולק במפרש מטעם שאין איסור כולל. וא"ת ונעמיד במפרש וד"ה, וי"ל שבמפרש א"א להעמיד את המשנה כר"ע. ולא אמרו שר"י לא א' כר"ל משום שר"י סובר שחצי שיעור אסור מן התורה וגם בכל שהוא הוא מושבע ועומד. כיון שאין אלא איסור בעלמא אינו מושבע ועומד. ועוד שאפ' להעמיד שלא כדרך הנאתן שלא אסור אלא מדברנן כמו חצי שיעור לר"ל. תוס'.

427. וא"ת הרי שנינו במשנה יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד ומנה מוקדשין אע"ג שהוא איסור הבא מעצמו. וכן האוכל גיד הנשה של עולה. ויש לומר שבמוקדשין שאסורין על כל העולם ואומרים, ומ"מ הק' לקמן והרי הקדש דאיסור הבא מעצמו שכיון שהתנא לא מדבר באיסור הבא מעצמו לא ה"ל לנקוט הקדש

איסור כולל.

ר"ש לטעמו שאין איסור חל על איסור בכולל
הגמרא שואלת, לריש לקיש מובן הטעם שרבי שמעון פוטר, שהוא סובר שהוא מושבע ועומד גם על כל שהוא. כמו ששנינו בברייתא רבי שמעון אומר כל שהוא למכות, ולא אמרו כזית אלא לקרבן. אבל לרבי יוחנן שמעמיד את המשנה בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים, מהו הטעם שרבי שמעון פוטר? ואומרת הגמרא שרבי שמעון לטעמו, שאין איסור חל על איסור באיסור כולל. כמו ששנינו בברייתא, רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביום הכיפורים פטור מחטאת. מפני שהכרת של אכילה ביום הכיפורים לא חל על איסור נבילה,^{428 429} אפילו שיום הכפורים הוא 'כולל'.

שואלת הגמרא, לריש לקיש שמעמיד במפרש וחצי שיעור מובן שהוא חייב קרבן שבועה מפני שהשבועה 'ישנה בהן ולא' ⁴³⁰. בשבועה שאוכל חצי שיעור נבילה, שאינו נשבע לבטל את המצוה. אבל לרבי יוחנן שמעמיד את המשנה בשיעור שלם, ומשום 'כולל', והעמדנו את המשנה במפרש נבילות משום הקושיה מהרישא לסיפא. השבועה ישנה ב'לא', שבועה שלא אוכל, שהשבועה חלה אפילו שהוא מושבע ועומד, משום 'כולל'. אבל כיצד היא ישנה ב'הן', שבועה שאוכל נבילות ושחוטות האם יתכן שהשבועה תחול ותבטל את שבועת הר סיני⁴³¹? אלא יש לתרץ את השאלה הקודמת מהרישא לסיפא⁴³² כמו שאמר רבא, שאם

אע"ג שאסור על כל העולם. תוס'.

428 או על איסור אבר מן החי אם לא נתנבלה מבשרו. רש"י.

429 מתוך פירש"י משמע שמדובר אפי' בנתנבלה ביוה"כ. וקשה שלמ"ד שבהמה בחייה לאו לאברים עומדת חל איסור יוה"כ מחיים. ואפי' למ"ד לאברים עומדת כשמתה פקע איסור אבר מן החי וחלו איסור נבילה ואיסור יוה"כ בב'א'. וי"ל שאיסור יוה"כ לא חיל לא מחיים ולא לאחר מיתה משום שיש איסור עשה שאינה זבוחה. ולריצב"א לא נראה כפי' זה שא"כ למ"ד לאו לאברים עומדת איך חל איסור אבר על עשה של שאינו זבוח. אלא ודאי ש"זבוחת" לא בא לאסור שבלאו הכי אסורה ועומדת מחיים באיסור אבר מן החי, ולאחר מיתה באיסור נבילה. אלא "זבוחת" בא להחיר את האסור ופירש לך שמותרת בשחיטה ולא בנחירה. ומדובר דוקא בנתנבלה מערב יוה"כ. תוס'.

430 שאין ק' שבועה בא אלא אם כן אתה מוצא בה לאו והן, "להרע או להיטיב" דבר וחילופו. רש"י.

431 שאפי' ע' כולל לא אומרי' שהשבועה תחול לבטל את המצוה. וקשה לריצב"א ממה שבירושלמי א' שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב. ותיירץ שדוקא כאן השבועה לא חלה משום שהזכיר נבילה ונשבע לאוכלה, אבל שם שלא הזכיר את הפסח השבועה חלה. ולפי זה יתכן הן אפי' בדברים האסורים כשאומר סתם שאוכל. וקשה ממה ששנינו בסיפא שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח פטור, למה נקט בלא כולל הרי גם בכולל שאר לילות עם לילי פסח, כיון שהזכיר לילי פסח פטור. ור"י מפרש שודאי כ בשב ואל תעשה כמו כאן, שבועה שאוכל ולא אכל השבועה לא חלה. אבל שם בנשבע שלא לאכול ואכל שהוא בקום עשה ודאי שהשבועה חלה. תוס'.

432 גורסים אלא כדרבא, ולא גורסים משכחת לה כדרבא. רש"י.

נשבע שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור. וגם הרישא וגם הסיפא מדברות בסתם ולא במפרש. ואוכלין שאינן ראויין לאכילה כמו עפר שאינו ראוי לאכילה. אבל נבילות הן ראויות לאכילה הן, ואריה הוא שרובץ עליהן⁴³³. רב מרי אמר אף אנו שנינו שנבילות נחשבות ראויות לאכילה. במה ששנינו במשנה, קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום, ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה לו. ואומרת הגמרא שאין ראייה מדין זה, כיון שמתחילה הוא אכל נבילות וטריפות ואחר כך נשבע הוא החשיב אותן באכילתו, וגילה שאינו קץ בהן. אבל מי שנשבע, שלא אוכל לא החשיב את הנבילות ואם אכלן פטור מקרבן שבועה^{434 435}.

למי שיש לו כולל הוא כמו מוסיף רבא אמר, מהו הטעם של שסובר שאיסור חל על איסור ב' איסור כולל'. כאיסור אכילה ביום הכיפורים, שמוסיף על האדם איסור לאכול דברים אחרים בנוסף על הנבילה שאסורה כבר באכילה⁴³⁶. מפני שהוא כמו 'איסור מוסיף', כשהאיסור האחרון מוסיף על החתיכה עצמה, דבר שלא היה בה על ידי האיסור הראשון, כמו חלב של קדשים שאסור באכילה משום חלב, ומותר לגבוה למזבח. וכשנעשה נותר, מוסיף עליו איסור שנפסל להקרבה⁴³⁷ שאיסור חל בו על איסור. והטעם של מי שסובר שאין איסור חל על

433 ולא קשה לר"י שישנה ב'לאו' ו'הן' אף בשיעור שלם. שהרי אמר לא אוכל סתם. ואם אכל נבילה חייב, שהרי כלל בסתמו דברים המותרים והאסורים, והאסורים נאסרו על ידי 'כולל'. וישנו ב'הן' שהרי אמר אוכל סתם, ומקיים את שבועתו בדברים המותרים, ואם לא אכל חייב. רש"י.

434 רש"י כ' שלא שמע כן, אבל הוא עיקר בעיניו. וסוגיית העולם גרסו 'משכחת לה כדרבא', ומפרשים אותה בנבלה מוסרחת. וקשה כמה קושיות. שמסרחת לא נק' נבילה, ואין כאן שבועת 'הן'. ועוד למה הביא את דרבא? רש"י.

435 ואר"ת שהיא כן נקראת נבילה. ועוד הקשה רש"י שלמה הביא את רבא היה לו לומר משכחת לה בנבילה מסרחת. ויש ליישב שהביא את רבא ששייך לשון אכילה אפי' במסרחת. אבל קשה לר"י מה שרוב מרי אמר אף אנן נמי תנינא אדרבה קשה ממנה, וכן קשה לרבא שפטור בנשבע סתם ואכל עפר שאינו בכלל לשון אכילה, וצ"ל אחשביה מעיקרא. ונראה לר"י שרש"י לא פירש אלא משום ר"ש שלדבריו שבועה לא חלה על דברים האסורין אפי' ע"י כולל. ומתוספתא שהבאתי יש ראייה לריצב"א שאפי' בלא קום עשה חל על ידי כולל בשאין מזכיר האיסור. ואר"ת לפ"ה למה צריך לומר לקמן שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, די בחזר ואמר שבועה שלא אוכל סתם. וי"ל שלא דוקא נקט תאנים וענבים אלא כלומר שאמר שלא אוכל סתם. תוס'.

436 ומיגו שיהיה חל על האדם להאסר בשאר אוכלים משום יוה"כ כולל את הנבילה להתחייב משום יוה"כ. רש"י.

437 מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח ואין האיסור הראשון מעכב על ידו מלחול, שאין זה איסור חל על איסור חל עליה איסור שם נותר אצל כל אדם האוכלו, להתחייב עליו משום חלב ומשום נותר, אפי' שיש כאן איסור חל על איסור. רש"י.

איסור אפילו ב'איסור כולל', ודווקא ב'איסור מוסיף'⁴³⁸ איסור חל על איסור. מפני שבחתיכה אחת אומרים 'איסור מוסיף'⁴³⁹, שמתוך שהאיסור השני חל עליה בדבר שהיה מותר לו, הוא חל עליה בדבר שהיתה אסורה לו כבר. אבל בשתי חתיכות לא אומרים שמתוך שהאיסור חל על האדם בחתיכה זו, יחול עליו בחתיכה אחרת.

ואמר רבא, לפי מי שסובר שאיסור חל על איסור באיסור כולל, אם אמר שבועה שלא אוכל תאנים, וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, מתוך שהשבועה חלה על הענבים חלה על התאנים. ומבאר הגמרא, החידוש הוא שאומרים איסור חל על איסור באיסור כולל גם באיסור הבא מאליו.

הקשה רבא בנו של רבה ממה ששנינו במשנה בכריתות, יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד. טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכיפורים^{440 441}. ורבי מאיר אומר, שאם היתה שבת והוציאו בפיו חייב אף משום שבת^{442 443}. אמרו לו אינו מן השם, חטאת זו באה משום הוצאה⁴⁴⁴. ואם אומרים 'כולל' באיסור הבא מעצמו יש באכילה חמש חטאות, והתנא היה צריך להוסיף חטאת נוספת באכילת כזית זה. כשאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב⁴⁴⁵, מיגו שאיסור

438 שמי שסו' שאין איסור חל על איסור כולל סובר שחל באיסור מוסיף, כמו שא' ביבמות מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. רש"י.

439 לא על ר"ש ששנינו שהוא סובר שאין איסור חל על איסור באיסור מוסיף. שאומר בנשא חי ואח"כ נשא מת שאינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד, ואיסור אשת אח לא חל עליו אע"ג שנוסף בה איסור לגבי שאר אחין. אלא על שאר התנאים שיש להם איסור מוסיף ואין להם איסור כולל. כמו ר' יוסי שאמר אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש, ואמרו שהוא מודה באיסור מוסיף. תוס'.

440 ואפילו הוא כהן לגבי החלב הוא מועל הוא, "כל חלב לה" לרבות אימורי קדשים קלים למעילה. רש"י.

441 רש"י פירש שמוקדשין הוא איסור כולל שמיגו שחל על בשר חל על החלב. וגם במה שא' בפ' אמרו לו אקדשה מיגו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אכילת חלב הוא איסור כולל. וקראו לו מוסיף משום שהוא חמור על קל. תוס'.

442 ועל הוצאת יוה"כ לא חייב, שקסבר שאין עירוב והוצאה ליוה"כ. רש"י.

443 התוס' הק' על רש"י שבכריתות אמרו הא דרפרם בדותא היא, וחייב משום הוצאת שתיהן ונקט שבת להגדיל את איסורו. תוס'.

444 ור"מ מונה אותו עם אכילות משום שבליעתו היא הנחתו. כמה שא' כתב ב' אותיות כשהוא מהלך חייב כתיבתו זו היא הנחתו. תוס'.

445 ר"ת מפרש שהוא בלאו והן שחלב משמע גם חלב שעל גבי הקיבה, או של חיה מפני שמזכיר עמו דבר היתר. אבל בלאו הכי לא משמע אלא חלב האסור, עיקר החלב. ותוס' תמהולמה לא הק' מכאן לר' יוחנן. וי"ל משום שמא ר' יוחנן סבר שיש תנא שיש לו איסור כולל בבא מאליו, ולא בבא מחמת עצמו, אבל מרבא משמע שאין חילוק. תוס'.

שבועה חל על אכילת תמרים, הוא חל גם על אכילת חלב⁴⁴⁶?

התנא מונה איסורים הבאים מאליהם מבארת הגמרא, אפילו שהתנא סובר ואיבעי"א רק קרבן קבוע בנשיא כר"א שאומרים כולל באיסור הבא מעצמו, התנא מונה רק איסור הבאים מאליהם, ולא איסור שבועה הבא מעצמו. שואלת הגמרא, הרי התנא מונה שמביא אשם מעילות על הקדש שבא על ידי דיבור שהקדישו? עונה הגמרא, מדובר בבכור שקדושתו מרחם. או שנאמר שהתנא מונה דברים שאין בהם שאלה, ולא שבועה שיש בה שאלה. ושואלת הגמרא הרי הקדש בא על ידי נדר, ולכל הנדרים יש שאלה?¹, ואומרת הגמרא הרי העמדנו את דבריו בבכור! או שנאמר שהתנא מונה קרבנות קבועים, ולא קרבן שבועה שהוא קרבן עולה ויורד. שואלת הגמרא, הרי טמא שאכל את הקדש מביא קרבן עולה ויורד? עונה הגמרא, התנא מדבר בנשיא, וכרבי אליעזר שאמר שנשיא מביא שעיר, ואמרו בגמרא שרבי אליעזר אמר שנשיא מביא קרבן קבוע בטומאת מקדש וקדשיו⁴⁴⁷.

הגמרא מביאה עוד שלשה תירוצים מדוע המשנה רב אשי א' דברים שישנם כשיעור בכריתות לא הביאה שעובר על עוד איסור של שבועה.

רב אשי אמר, שהתנא מונה דברים שישנם כשיעור, ולא מונה שבועה שחלה על פחות מכשיעור, במפרש. שואלת הגמרא, הרי בהקדש אשם מעילות בא על שוה פרוטה, אפילו פחות מכזית? אומרת הגמרא, שבמעילה יש שיעור של שוה פרוטה⁴⁴⁸. ורב אשי מאוירא אמר בשם רבי זירא שהתנא מונה דברים שזדונם כרת, ולא שבועה שזדונה לאו. שואלת הגמרא, הרי התנא מנה אשם מעילות שזדונו לאו⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰?

446 אע"ג שמי שיש לו איסור כולל מודה שלא חל על איסור חמור ככמו שר"ת מפ' בפרק ד' אחים בהבערה ללאו יצתה. מ"מ שבועה חלה על איסור חלב שקל הואיל והותר מכללו. כמו שא' בסוף פ' גיד הנשה התורה אמרה יבא איסור נבילה ויחול איסור חלב. תוס'.

447 הואיל ונאמרה בו כרת בקבועה, אבל לא בשמיעת הקול ובבטוי שפתיים. רש"י.

448 היה אפשר לתרץ שהרי העמדנו בבכור. תוס'.

449 כמו ששינוי בברייתא הזיד במעילה רבי אומר במיתה, וחכמים אומרים באזהרה. רבי לומד בגזירה שווה "חטא" "חטא" מתרומה שיש בה אזהרה ומיתה בידי שמים. וחכמים אומרים שלומדים מהכתוב: "ומתו בו כי יחללוהו" "בו" ולא במעילה. ממיתה מיעטו אבל הוא באזהרה מגז"ש "חטא" "חטא". ואין לומר כמי שלומדים מ"וכל זר לא יאכל קדש" שהרי הוא כתוב בתרומה וגם לא מהכתוב "וזר לא יאכל כי קדש הם" שכתוב בקדשים הנאכלים לכהנים וכל שיש בו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה. רש"י.

450 וקשה שבכריתות מעמידים את "וזר לא יאכל כי קדש הם" בחלב המוקדשים. וי"ל שאע"ג שחלב אינו ראוי לכהנים מ"מ קוראים בקרבן זה "ואכלו אותם אשר כופר בהם" דכלומר בשר, ולא בא למעט אלא כשאוכל בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים, שלא נקרא "ואכלו". ואפ' לומר שהלאו באשם נלמד מ"וזר לא יאכל כי קדש" וכן

הגמרא, שהוא אמר שלא שנינו דבר שזדונו לאו בחטאת, ולא באשם.
רבינא א' דברים שיש בהם ממש רבינא אמר, התנא מנה רק איסורים שחלים
על דברים שהם בני אכילה, ולא שנה על
איסור שבועה שחלה גם על דברים שאינם בני אכילה. שואלת הגמרא,
הרי התנא מנה אשם בהקדש שחל גם על עצים ואבנים? אלא יש לומר
שהתנא מנה איסורים שחלים על דברים שיש בהם ממש, ולא מנה
שבועה שחלה על דבר שאין בו ממש. כמו מי שנשבע שאישן, ושלא
אישן, והשבועה אוסרת שינה שאין בה ממש.

